

WOHL LEGACY

COVENANT & CONVERSATION

RAV SACKS İLE İNANCI PERAŞADA BULMAK

"Covenant & Conversation yazı dizisine yaptıkları cömert bağış için Maurice Wohl Charitable Foundation'a teşekkür ederim. Maurice ileri görüşlü bir hayırseverdi. Eşi Vivienne son derece mütevazıydı. Adanmışlık ve zarafetin benzersiz bir birlikteliğiydiler ve yaşamak onlar için vermek demektir."

Mişpatim 5780

Yapacağız ve Dinleyeceğiz

Peraşamızın sonuna doğru okuduğumuz iki sözcük – naase ve-nişma; “yapacağız ve dinleyeceğiz” – Yahudilik’teki en ünlü sözcükler arasındadır. Bu sözleri atalarımız, Sinay’da antlaşmayı kabul ettikleri zaman söylemişlerdir. Bu sözler, Tora’nın çölde geçen yıllar hakkındaki anlatımının büyük bir bölümünü işaretliyor görünen şikâyetler, günahlar, düşüşler ve isyanlarla, olası en keskin türden bir tezat içindedir.

Talmud’da¹, Tanrı’nın, Bene-Yisrael’i Tora’yı kabul etmeye ikna etmek için dağı onların başları üzerinde havada tutmak zorunda kaldığına dair bir gelenek vardır. Ama bu pasuk bunun tam aksini, yani Bene-Yisrael’in antlaşmayı gönüllü olarak ve hevesle kabul ettiklerini öneriyor görünmektedir.

“[Moşe] Antlaşma Kitabı’nı aldı ve halka okudu. [Bene-Yisrael] “A-Şem’in söylediği her şeyi yapacağız ve dinleyeceğiz [naase ve-nişma]!” dediler.” (Şemot 24:7)

Buna bağlı olarak aksi yönde bir gelenek gelişmiştir. Buna göre, toplanan Bene-Yisrael, bu sözleri söylemekle meleklerin düzeyine yükselmişlerdir.

Rabi Simlay şöyle dedi: Bene-Yisrael tez canlı davranıp “Dinleyeceğiz” demeden önce “Yapacağız” dedikleri zaman, altı yüz bin yüksek hizmet meleği aşağı indi ve Yisrael’in her bir mensubunun üzerine iki taç bağladı: biri “yapacağız” demelerinin ödülü olarak, diğeri de “dinleyeceğiz demelerinin ödülü olarak.

Rabi Eliezer şöyle dedi: Bene-Yisrael tez canlı davranıp “Dinleyeceğiz” demeden önce “Yapacağız” dedikleri zaman, ilahi bir ses çıkarak “Yalnızca yüksek hizmet meleklerinin kullandığı bu sırrı evlatlarıma kim açıkladı?” dedi.²

Tüm bunlar bir yana, acaba bu sözler tam olarak ne anlama gelmektedir? *Naasenin* anlamı açıktır. “Yapacağız” demektir. Eylem, davranış, fiil hakkındadır. Ama çalışmamı okuyan kişiler, *nişma* sözcüğünün anlamının açık olmaktan oldukça uzak olduğunu bileceklerdir. “Dinleyeceğiz” anlamına gelebilir. Ama aynı zamanda “itaat edeceğiz” anlamına da gelebilir. Veya “Anlayacağız” anlamına da gelebilir. Tüm bunlar, *naase ve-nişma* ifadesini açıklamanın birden fazla yolu olduğunu göstermektedir. İşte bazıları:

[1] “Yapacağız ve sonra dinleyeceğiz” demektir. Bu, Talmud’un (Şabat 88a) ve Raşi’nin görüşüdür. Halk, Tanrı’ya yönelik mutlak inancını ifade etmiştir. Antlaşmayı, şartlarını henüz dinlememiş olmalarına rağmen kabul etmişlerdir. Tanrı’nın kendilerinden ne yapmalarını talep ettiğini bilmeden önce “yapacağız” demişlerdir. Bu güzel bir açıklamadır, ama Şemot 24’ü, metindeki kronolojik sıralamanın dışında okumayı gerektirmektedir. Olayları, meydana geldikleri sıraya göre doğrudan okuduğumuz takdirde, öncelikle Bene-Yisrael antlaşmaya yönelik mutabakatlarını ifade etmişlerdir (Şemot 19:8), sonra Tanrı onlara On Emir’i açıklamıştır, ardından Moşe, kanunun ayrıntılarından birçoğunu

¹ Şabat 88a, Avoda Zara 2b.

² Şabat 88a.

sıralamıştır (Şemot 21-23) ve Bene-Yisrael ancak o zaman *naase ve-nişma* demişlerdir ki o aşamada, hâlihazırda Tora hakkında oldukça çok şeyi dinlemiş durumdaydılar.

[2] “[Şu ana kadar bize emredilmiş olan her şeyi] yapacağız ve [gelecekteki tüm emirlere de] itaat edeceğiz.” Bu, Raşbam’ın görüşüdür. Dolayısıyla Bene-Yisrael’in ifadesi hem geriye hem de ileriye yönelikti. Halk, fiziksel olduğu kadar manevi bir yolculuk halinde de olduğunu ve kanuna dair tüm ayrıntıları bir kerede bilemeyebileceğini anlıyordu. Burada *nişma*, “dinlemek” değil, “kulak vermek, itaat etmek, sadakat içinde eylemle cevap vermek” anlamına gelmektedir.

[3] “İtaatkarlıkla yapacağız” (Sforno). Bu görüşe göre, *naase ve nişma* sözcükleri ikili bir bütün oluşturmaktadır; başka bir deyişle iki sözcükle ifade edilen tek bir fikir söz konusudur. Bene-Yisrael, Tanrı’nın kendilerinden talep edeceği şeyleri, herhangi bir çıkar peşinde oldukları için değil, basitçe O’nun isteğini yerine getirmek istedikleri için yerine getireceklerini söylemekteydiler. Tanrı onları kölelikten kurtarmış, çöl boyunca onlara yol göstermiş ve onları beslemişti ve onlar da, kurtarıcıları ve kanun koyucuları olarak Tanrı’ya olan mutlak sadakatlerini ifade etmek istemişlerdir.

[4] “Yapacağız ve anlayacağız” (Yitshak Arama’nın *Akedat Yitshak* adlı eserindeki açıklaması). *Şema* sözcüğü, “anlamak” manasına gelebilir. Bunu, Tanrı’nın Babil Kulesi hakkındaki sözlerinde görmekteyiz: “Öyleyse inelim ve orada dillerini karıştıralım ki birbirlerinin konuşmasını anlayamasınlar [*aşer lo yişmeu*]” (Bereşit 11:7). Bu açıklamaya göre, Bene-Yisrael “yapma” konusuna “anlama”ya göre öncelik verdikleri zaman, derin bir felsefi hakikate ifade kazandırmaktaydılar. Bazı şeyler vardır ki, onları sadece yapmakla anlarız. Liderliği sadece liderlik ettiğimiz zaman anlarız. Yazarlığı sadece yazdığımız zaman anlarız. Müziği sadece dinlediğimiz zaman anlarız. Tüm bu şeyler hakkında kitaplar okumak yeterli değildir. Aynısı inanç için de geçerlidir. Yahudiliği ancak, onun emirlerine uygun şekilde yaşadığımız zaman gerçekten anlayabiliriz. Bir inancı dışarıdan anlamanız mümkün değildir. Yapmak, anlayışa götürür.

Bu açıklamayla devam edersek, bir başka önemli gerektirmeyi duymamız da mümkün olabilir. Eğer Şemot kitabında 19 ve 24. pereklere dikkatle bakarsanız, Bene-Yisrael’in antlaşmayı üç kez kabul ettiklerini göreceksiniz. Ama bu kabullerin meydana geldiği üç pasuk arasında dikkat çekici farklar vardır:

1. Halk *birlikte* cevap verdi ve “A-Şem’in söylediği her şeyi yapacağız [*naase*]” dediler. (Şemot 19:8)
2. Moşe gelip, A-Şem’in tüm sözlerini ve tüm kanunları halka anlattı. *Tüm halk bir ağızdan cevap vererek* “A-Şem’in söylediği her şeyi yapacağız [*naase*]” dedi. (Şemot 24:3)
3. “[Moşe] Antlaşma Kitabı’nı aldı ve halka okudu. [Bene-Yisrael] “A-Şem’in söylediği her şeyi yapacağız ve dinleyeceğiz [*naase ve-nişma*]!” dediler. (Şemot 24:7)

Naase ve-nişma ifadesini bunların sadece üçüncüsü içermektedir. *Ve halkın tek bir ağızdan, birlikte konuştuğuna dair bir ifade* yalnızca üçüncüsünde eksiktir. Diğer ikisi, halkın tek vücut halinde davrandığını önemle vurgulamaktadır: Halk “birlikte cevap vermiş” ve “tek bir ağızdan cevap vermiştir”. Acaba bu farklar arasında bir bağlantı var mıdır?

Olasılıkla vardır. *Naase*, yani Yahudi eylemi düzeyinde, bizler biriz. Elbette Aşkenazim ve Sefaradim arasında farklar vardır. Her nesilde önde gelen *posekim*, yani *alaha* otoriteleri arasında görüş ayrılıkları vardır. Bu her kanuni sistem için doğrudur. Muhafif görüşlere hiç yer bırakmayan bir Yüksek Mahkeme zayıftır. Yine de bu farklılıklar, *alahanın* temelleri hakkındaki mutabakat alanıyla karşılaştırıldığında çok küçük çaplıdır.

Tarihi açıdan Yahudi halkını birleştiren hep bu olmuştur. Yahudilik kanuni bir sistemdir. Bir davranış yasasıdır. Bir eylem toplumdur. Konsensüse ihtiyaç duyduğumuz yer orasıdır. Dolayısıyla konu, yapmak – *naase* – olduğunda, Bene-Yisrael “birlikte” ve “bir ağızdan” konuşmuşlardır. Hillel ve Şamay, Abaye ve Rava, Rambam ve Roş, Rabi Yosef Karo ve Rabi Moşe İserliş arasındaki farklılara rağmen, Yahudi eyleminin koreografisi tarafından aynı demet içinde bağlanmış durumdayızdır.

Nişma, yani anlayış aşamasında ise, bir ve farksız olmamız talep edilmemektedir. Yahudiliğin rasyonalistleri ve mistikleri, filozofları ve şairleri, zihinleri sağlam bir şekilde yeryüzüne sabit akademisyenleri ve ruhları göklere yükselen kutsal şahsiyetleri vardır. Hahamlarımız, Sinay’da her kişinin, Tanrısal açığa çıkışı kendine has yolla deneyimlediğini söylemişlerdir:

“Ve tüm halk gördü (Şemot 20:15): Seslerin sesleri ve alevlerin alevleri. Kaç tane ses vardı ve kaç tane alev vardı? Her kişi, deneyimlediklerini kendi anlayış düzeyi doğrultusunda duymuştur” ve pasuğun (Teilim 29:4) “A-Şem’in Sesi, güçle; A-Şem’in Sesi, görkemle” derken kastettiği budur.³

Yahudileri birleştiren, veya birleştirmesi gereken şey, tefekkür değil, eylemdir. Hepimiz aynı eylemleri yaparız, ama onları farklı şekillerde anlarız. *Naase* üzerinde bir mutabakat vardır, ama *nişma* üzerinde yoktur. Rambam, Mişna Açıklamaları içinde “Hahamlar arasında bir görüş ayrılığı çıktığı ve bu ayrılık bir eylemle ilgili değil de sadece bir fikrin (*sevara*) tesisiyle ilgili olduğu zaman, *alaha* kararını taraflardan biri lehine vermek uygun değildir” derken tam da bunu anlatmak istemiştir.⁴

Bu, Yahudiliğin güçlü inançlara sahip olmadığı anlamına geliyor değildir. Sahiptir. Rabi Şimon ben Tsemah Duran ve Yosef Albo’ya ve yirminci yüzyılda Franz Rosenzweig’e göre, en basit formülasyon, üç temel inançtan oluşmaktadır: yaratılışa, vahye ve kurtuluşa inanmak.⁵ Rambam’ın 13 prensibi bu temel yapıyı biraz daha genişletir. Ve Sidur önsözü olarak yazdığım yazıda gösterdiğim gibi, bu üç inanç, Yahudi duasının temel kalıbını oluşturur.⁶

Yaratılış, evreni Tanrı’nın eseri olarak görmek demektir. Vahiy, Tora’yı Tanrı’nın sözü olarak görmek demektir. Kurtuluş, tarihi Tanrı’nın eylemi ve Tanrı’nın çağrısı olarak görmek demektir. Ama bu geniş parametrelerin içinde, her birimizin, geçmişin Hahamlarının rehberliğinde, şu andaki öğretmenlerimizin öğrettikleri doğrultuda ve Tanrısal mevcudiyete doğru kendi güzergâhını tespit ederek kendi anlayışını bulması gerekir.

Yahudilik, eylem kadar inanç meselesidir de. Ama insanlara, atalarımızın inancını anlamak konusunda geniş bir boş alan tanımamız gerekir. Aykırı düşünce avcılığı bizi en çok mutlu eden aktivite değildir. Yahudi tarihinin büyük ironilerinden biri, kimsenin inanç konusunu *alahasal* açıdan normatif dogma düzeyine yükseltmek için Rambam’ın yaptığından daha fazlasını yapmamış ve *bu doktrinin ilk kurbanının bizzat Rambam olmuş* olmasıdır. Rambam, sağlığında kâfirlikle itham edilmiş ve ölümünden sonra kitapları yakılmıştı. Bunlar utanç verici dönemlerdi.

“Yapacağız ve anlayacağız” demek, “hepimiz aynı şekilde yapacak, her birimiz kendi tarzımızla anlayacağız” demektir.

Eylemin bizi birleştirdiğine ve inanca doğru kendi yolunuzu bulmak için bize yeterince boş alan bıraktığına inanıyorum.

Şabat Şalom

Jonathan Sacks

Rabbi Sacks'ın diğer makaleleri için lütfen www.rabbisacks.org adresini ziyaret edin.

© Rabbi Sacks @rabbisacks

© Rabbi Sacks Tüm hakları saklıdır.

Rabbi Sacks'ın Ofisi Covenant and Conversation Trust tarafından desteklenmektedir.

³ Mehilta 20:15b.

⁴ Rambam, Mişna Açıklamaları, Sanedrin 10:3.

⁵ Bkz. Menachem Kellner, *Dogma in Medieval Jewish Thought* (1986); Marc Shapiro, *The Limits of Orthodox Jewish Theology* (2011) and *Changing the Immutable* (2015).

⁶ “Understanding Jewish Prayer”, *Authorised Daily Prayer Book*, Collins, 2006, s. 20-21; *The Koren Siddur*, Koren Publishers Jerusalem Ltd., 2006, s. xxxi – xxxii.